הסכמת הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם זוסיל מאניפאלי:

הנה בראותי את הכתבים של הרב — כידוע, אצל המגיד ממעזריטש קראו לאדה"ז בשם „הרב", כי כשבחר המגיד את אדה"ז לכתוב את השולחן ערוך שלו, הכתירוהו תלמידי המגיד, ה„חבריא קדישא", בשם „רב", כי „הלכתא כרב", **האי גאון** — הגאון המפורסם, **איש אלקים קדוש וטהור, אספקלריא המאירה** — כלי זכוכית שעל ידו נעשה כל דבר מואר בגלוי, בתכלית הבהירות שבו, **וטוב אשר עשה** — בכחותיו (האלקיים) שלו, **ואשר** בנוסף לזה **הפליא ה' חסדו ונתן בלבו הטהור לעשות את כל אלה** — לכתוב את עניני ספר התניא, כדי **להראות עם ה' דרכיו הק'.**

ורצונו של אדה"ז **היה שלא להעלות את הכתבים ההם לבית הדפוס, מחמת שאין דרכו בכך. רק מחמת התפשטות הקונטרסים ההם** — ספר התניא, שהתפרסם אז ב„קונטרסים", **בקרב כל ישראל בהעתקות רבות מידי סופרים משונים** — אפשר שתיבת „משונים", ולא „שונים", היא רמז לזה שהיו מי שזייפו בכוונה ענינים מסויימים בספר התניא, **ומחמת ריבוי העתקות שונות רבו הט"ס במאד, והוכרח להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס.**

והעיר ה' את רוח השותפים, ה"ה הרבני המופלג הותיק מוהר"ר שלום שכנא במהור"ר נח — הוא חתנו של אדה"ז ואביו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ, **וה"ה הרבני המופלג הותיק מהור"ר מרדכי במהור"ר שמואל הלוי** — הוא ר' מרדכי הורוויץ, המדפיס דשקלאוו,

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר **משולם זוסיל מאניפאלי:**

הנה בראותי את הכתבים של הרב האי גאון איש אלקים קדוש וטהור אספקלריא המאירה וטוב אשר עשה ואשר הפליא ה' חסדו ונתן בלבו הטהור לעשות את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הק'. ורצונו היה שלא להעלות את הכתבים ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכו בכך. רק מחמת התפשטות הקונטרסים ההם בקרב כל ישראל בהעתקות רבות מידי סופרים משונים ומחמת ריבוי העתקות שונות רבו הט"ס במאד. והוכרח להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס. והעיר ה' את רוח השותפים ה"ה הרבני המופלג הותיק מוהר"ר **שלום שכנא** במהור"ר **נח** וה"ה הרבני המופלג הותיק מהור"ר **מרדכי** במהור"ר **שמואל הלוי** להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס בסלאוויטא ולפעלא טבא אמרתי יישר חילא אך עלו בלבם מגור מסביב מן הדפוסים אשר רבו שדרכן להזיק ולקלקל המאושרים אי לזאת גמרנו בלבינו ליתן הסכמה לבל ירים איש את ידו ואת רגלו לגרום להמדפיסים הנזכרים לעיל שום היזק חס ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום אדם לדפוס הספר הנ"ל בלתי ידיעת המדפיסים הנ"ל עד משך חמש שנים רצופים מיום דלמטה ושומע לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ד הדורש זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פ' תבא שנת **פדותינו** לפ"ק.

הקטן **משולם זוסיל מאניפאלי.**

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מהור"ר **יהודא ליב הכהן:**

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותי ידי קדש **המחבר הרב הגאון** איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו אשר מכבר נגלה מסתריו יושב בשבת תחכמוני אצל **אדונינו מורינו ורבינו גאון עולם** ודלה מים **מבאר מים חיים** וכעת ישמח **ישראל** בהגלות דברי קדשו המחובר להביא לבית הדפוס ללמד לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה בפנימיות דבריו והמפורסם אין צריך ראיה רק מחשש קלקול הדבר שלא יגרום היזק למדפיסים באתי ליתן תוקף ואזהרה לבל ירים איש את ידו ורגלו לדפוס עד משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג' פרשה תבא תקנ"ו לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

קדוש יאמר לו: **לשון הכתוב — ישעי' ד, ג.** הפליא ה' חסדו: **ע"ד לשון הכתוב — תהלים לא, כב.** שדרכן להזיק: **לשון חז"ל — ב"ק בתחלתה.** לבל ירים איש את ידו ואת רגלו: **ע"ד לשון הכתוב — מקץ מא, מד.** יבא עליו ברכת טוב: **ע"ד לשון הכתוב — משלי כד, כה.** שנכפל בו כי טוב: **פרש"י בראשית א, ז.** חכמת אדם תאיר פני: **ע"ד לשון הכתוב — קהלת ח, א.** יושב בשבת תחכמוני: **לשון הכתוב — שמואל ב כג, ח.**

להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס בסלאוויטא, ולפעלא טבא אמרתי יישר חילא. אך עלו בלבם מגור (פחד) **מסביב מן הדפוסים אשר רבו, שדרכן להזיק** לזולתם **ולקלקל המאושרים** — הישרים והצודקים.

אי לזאת גמרנו בלבינו ליתן הסכמה, לבל ירים איש את ידו — להדפיס מחדש בעצמו את ספר התניא, **ואת רגלו** — ליתן לאחרים שידפיסו, **לגרום להמדפיסים הנ"ל שום היזק חס ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום אדם לדפוס** (להדפיס) **הספר הנ"ל בלתי ידיעת המדפיסים הנ"ל עד משך חמש שנים רצופים מיום דלמטה** — יום כתיבת ההסכמה. **ושומע לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב.**

הלא כה דברי הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג׳ שנכפל בו כי טוב — ביום שלישי למעשה בראשית נאמר ב׳ פעמים „כי טוב״, **פ׳ תבא, שנת פדותינ״ו לפ״ק** — לפרט קטן, היינו מבלי להכניס בחשבון את מספר אלפי השנים שעברו מבריאת העולם, אלא רק מספר המאות וכו׳ שבאלף הנוכחי.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

הסכמת הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מהור״ר יהודא ליב הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ, בראותי כתבי **ידי קדש המחבר, הרב הגאון, איש אלקים, קדוש וטהור, חסיד ועניו, אשר מכבר נגלה מסתריו** — מבלי הבט על השתדלותו להישאר נסתר, שלא תיוודע צדקותו וגדלותו, מ״מ מכבר נתגלתה צדקותו וגדלותו, **יושב בשבת תחכמוני** — ישיבה של חכמה, **אצל אדונינו מורינו ורבינו** — המגיד ממעזריטש, שהי׳ **גאון עולם** — כפשוטו, בנגלה דתורה, **ודלה מים** (למד תורה) **מבאר מים חיים, וכעת ישמח ישראל** — הבעל שם טוב, ששמו הק׳ הי׳ ישראל, **בהגלות דברי קדשו** — כי ספר התניא הוא התגלות דברי הבעש״ט, שבו נתגלו דבריו בשכל והשגה דחב״ד, **המחובר להביא לבית הדפוס,** כדי **ללמד לעם ה׳ דרכי קדש, כאשר כל אחד יחזה בפנימיות דבריו.**

והמפורסם אין צריך ראי׳ — ולכן לא הי׳ צורך בהסכמה על הספר, **רק מחשש קלקול הדבר** — של הדפסת הספר, **שלא יגרום היזק למדפיסים, באתי ליתן תוקף ואזהרה, לבל ירים איש את ידו ואת רגלו לדפוס עד משך חמש שנים מיום דלמטה. ושומע לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב.**

הלא כה דברי המדבר זאת לכבוד התורה, היום יום ג׳ פרשת תבא תקנ״ו לפ״ק.

יהודא ליב הכהן.

א. הסכמת הרב החסיד .. מוהר״ר משולם זוסיל מאניפאלי .. הרב החסיד .. מהור״ר יהודא ליב הכהן: בענין הסכמות אלו ואופן קבלתן — ראה לעיל בלקוטים (ע׳ ה ואילך) **אות טז.**

ב. אספקלריא המאירה: פירוש „אספקלריא״ אינו „זכוכית מגדלת״ (שעל־ידה נראה הדבר גדול יותר **מגדלו האמיתי**) **ח״ו, שהרי זהו** היפך **הכוונה, אלא כלי שעל־ידו כל דבר נעשה מואר, ומואר** בגלוי, בתכלית **הבהירות שבו.**

וכידוע[1] **שהחידוש דאספקלריא המאירה הוא החידוש דנבואת מרע״ה, שמעלתו בזה נתבארה בארוכה ברמב״ם הלכות יסודי התורה פ״ז**[2]**, ובמו״נ ח״ב פל״ה, ובפי׳ המשניות בהקדמתו לפרק חלק יסוד ז׳.**

(כ״ק אדמו״ר[3])

ג. הרבני המופלג הותיק מוהר״ר שלום שכנא במהור״ר נח: אינו מזכיר שהוא חתן המחבר, שהרי ההדפסה הראשונה היתה (ע״פ רצון אדה״ז) **בעילום שם המחבר**[4]**.**

(כ״ק אדמו״ר[5])

ד. לבל ירים איש את ידו ואת רגלו: י״ל הכוונה בזה — שלא ידפיס מחדש בעצמו, ושלא יתן לאחרים שידפיסו.

(כ״ק אדמו״ר[6])

ה. יום ג׳ שנכפל בו כי טוב פ׳ תבא שנת פדותינו .. יום ג׳ פרשה תבא תקנ״ו: שני המסכימים כתבו הסכמותיהם בפרשת תבא, משני טעמים: (א) כי ע״י הלימוד העיוני מקיימים „כי תבואו אל הארץ״[7] **ברוחניות, שהו״ע גילוי הרצון העצמי דהנשמה**[8]**. (ב) כי ע״י דרכי העבודה דספר התניא מהפכים את הקללה לברכה.**

ושניהם רמזו בפרט השנה את עומק דעתם הקדושה ע״ד קדושת הספר: רי״ל כהן (שאמר ש„ספר התניא הוא קטורת לכל המגפות הרוחניות דעקבות משיחא״[9]**) — כתב „תקנ״ו״, ר״ת „תניא קטורת נשמה ורוח״; ור׳ זוסיא כתב „שנת פדותינו״, כדבריו**[9] **שבספר התניא יצאו ישראל לקראת משיח צדקנו.**

(כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ[10])

ו. הסכמת הרב החסיד .. מהור״ר יהודא ליב הכהן .. יום ג׳ פרשה תבא: „הסכם כ״ק על הדפסת ספרי הק׳

---

1) ראה יבמות מט, ב. **2)** ה״ו (ושם: „ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים .. ונאמר ותמונת ה׳ יביט, כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו״). **3)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי״ק) — נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא״ ע׳ 42 הערה 7.

4) ראה גם לעיל בדף השער אות לג. **5)** תו״מ תשמ״ב ח״ג ע׳ 1513. **6)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי״ק). **7)** בהר כה, ב. **8)** ראה לקו״ת בהר מ, ד (כ״ק אדמו״ר — הערה לאגרות־קודש אדמו״ר מוהריי״צ ח״ד ע׳ רסז). **9)** ראה לעיל בלקוטים (ע׳ ג) אות ז. **10)** אגרות־קודש שם וקיצורים והערות ע׳ קכה (בשם החסיד ר׳ משה ווילענקער).

לקוטי אמרים מיום ג׳ תבוא נתן בלבי עוז ותעצומות ועוד באותה הלילה ראיתי את כ״ק אדומ״ו הה״מ נ״ע יושב על כסא קדשו והוא עומד עליו וההמ״מ נבג״מ נענע לו בראשו ואמר לו בזהל״ק לייביני׳ דאָס זאָג עך דיר אַז זלמינס ספר איז תורה מג״ע העליון ע״ק להק״ק ותחי נפשי״.

(כ״ק אדמו״ר הזקן[11])

ז. הרב החסיד .. מהור״ר יהודא ליב הכהן: מחבר ספר „אור הגנוז״. וי״ל שהסכמתו על ספר התניא היא הטעם לחידוש הכי גדול – נתינת הסכמה מהצ״צ לספר, הוא ספר „אור הגנוז״ הנ״ל[12].

(כ״ק אדמו״ר[13])

ח. ידי קדש: אולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ״ל „כתבי ידי״, כבהסכמה הקודמת.

(כ״ק אדמו״ר[14])

ט. נגלה מסתריו יושב בשבת תחכמוני: כלומר: נגלה מסתריו בזמן שישב בשבת כו׳.

(כ״ק אדמו״ר[6])

י. גאון עולם: י״ל שהכוונה בזה כפשוטו – גאון עולם בנגלה.

(כ״ק אדמו״ר[6])

יא. מבאר מים חיים: יש מפרשים[15] שמרמז לר׳ אברהם המלאך – „מבאר״ אותיות „אברם״.

(כ״ק אדמו״ר[6])

יב. וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו: ידוע[16] פירוש המלות הפנימי בזה – ש„ישראל״ קאי על הבעש״ט[17].

(כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ[18])

יג. כי ספר התניא הוא תושב״כ שבחסידות חב״ד המבארת את תורת הבעש״ט[19], ועל־ידה (ובפרט ע״י ספר התניא) הוא גילוי תורת הבעש״ט עד שבאה באופן של הבנה והשגה בחב״ד שבנפש („יתפרנסון מיני׳״[20]), ועי״ז נפעל הענין ד„יפוצו מעינותיך״ – דהבעש״ט – „חוצה״.

ומדייק „ישמח ישראל״, היינו שע״י חיבור התניא נעשה אצל הבעש״ט ענין השמחה, שפורצת גדר[21], כי מצד עוצם השמחה מתגלה העצם והפנימיות של האדם.

(כ״ק אדמו״ר[22])

11) אגרות־קודש ע׳ תסד. **12)** ראה בית רבי פכ״ה (סג, א) בהערה. **13)** „שיעורים בספר התניא״ שם הערה 12. **14)** „שיעורים בספר התניא״ שם הערה 10. **15)** בית רבי פכ״ז (בהערה) בשם „הרבנים מנכדי רבינו נ״ע״. **16)** ראה גם בית רבי ע׳ 156 בהערה (בשם „הרבנים מנכדי רבינו נ״ע״). **17)** ולכן נדפסה תיבת „ישראל״ ב„אתוון רברבין״ בדפוס הראשון, וכן נעתק מהדפסה להדפסה (כ״ק אדמו״ר – שיחות יום ב׳ דחה״ש תש״מ). **18)** לקו״ד ח״א ע׳ קכ. **19)** ראה לעיל בלקוטים (ע׳ ב ואילך) אות ד. וש״נ. **20)** תקו״ז ת״ו בסופו. **21)** ראה סה״מ תרנ״ו ס״ע רכג ואילך. **22)** לקו״ש ח״ב ע׳ 307. ח״ח ע׳ 259 והערה 14. חכ״ח ע׳ 252 הערה 101. תו״מ חכ״ג ע׳ 68. חכ״ז ס״ע 193 ואילך. ח״פ ס״ע 291. תשמ״ה ח״א ע׳ 542. ח״ד ע׳ 2193. תשמ״ז ח״ג ע׳ 437. תשמ״ט ח״ג ע׳ 281 והערה 50. תנש״א ח״ב ע׳ 20 הערה 110.

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלינו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבנ"י כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים חיים של **א"א** מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו הקדוש שכל דבריו כגחלי אש בוערות ילהיבו הלבבות לקרבן לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פרקים אשר כתב בעת חיברו הס' לק"א פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ח ופע"ח שנראים כסותרים זא"ז וברוח מבינתו מישבם כל דיבור על אופניו שכתב בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון לחברם עם ספר לקוטי אמרים ואגה"ת של כ"ק **א"א** מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להטיל גודא רבה וגזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו

לזכרון לבני ישראל: **ע"ד לשון הכתוב – תצוה כח, יב. ועוד.** כתוב דברי יושר ואמת: **ע"ד לשון הכתוב – קהלת יב, יו"ד.** שכל דבריו כגחלי אש: **ע"ד לשון חז"ל – אבות פ"ב מ"י.** כגחלי אש בוערות: **ע"ד לשון הכתוב – יחזקאל א, יג.** הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון: **ע"ד לשון הכתוב – יתרו יח, כ.** שבכמה מקומות הציב לו ציונים כו': **בסימנים: ג. ה. ו. יז. יח. (כה[1]). כט. קו"א ד"ה וצדקה כנחל.** הציב לו ציונים: **ע"ד לשון הכתוב – ירמי' לא, כא.** וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א: **ברייתא דל"ב מדות טו. ירושלמי ר"ה פ"ג סה"ה.** כל דיבור על אופניו: **ע"ד לשון הכתוב – משלי כה, יא.** גזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא: **שבת קי, א. ע"ז כז, ב.** שלא ירים איש את ידו: **ע"ד לשון הכתוב – מקץ מא, מד.**

1) **שם** אינו מציין בפירוש ללקו"א, אבל מעתיק בארוכה מלשון שעהיוה"א.

הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלינו ליתן רשות והרמנא (ייפוי כח) **להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב דברי יושר ואמת** — דברי יושר ואמת הכתובים, **דברי אלקים חיים** (כך נקראת תורת החסידות) **של א"א מו"ר** (אדוננו אבינו מורנו ורבנו) **ז"ל, כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו הקדוש, שכל דבריו כגחלי אש בוערות,** אשר **ילהיבו הלבבות לקרבן לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו, שרובם היו אגרת שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה** — כנראה הכוונה לענינים של עבודה פנימית, כגון התעוררות אהבת ה' ויראת ה', עבודת התפלה ולימוד התורה, **והמעשה אשר יעשון** — התעוררות בעניני נתינת צדקה וכדומה.

ומחמת שבכמה מקומות ב„אגרת הקודש" **הציב לו ציונים בספר לקוטי אמרים שלו** — ציין לדבריו בספרו „לקוטי אמרים", **ודברי תורה עניים** (אינם מבוארים כל צרכם) **במקום אחד ועשירים** (מבוארים יותר) **במקום אחר** — ולכן אפשר שיהיו ב„אגרת הקודש" ענינים שנכתבו ביתר ביאור והבנה מאופן כתיבתם של אותם ענינים ב„לקוטי אמרים", וב„לקוטי אמרים" — ענינים שנכתבו ביתר ביאור והבנה מאופן כתיבתם של אותם ענינים ב„אגרת הקודש",

ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו (ב„אגרת הקודש") — שאף הוא מוסיף חידוש וביאור בספר „לקוטי אמרים", **קונטרס אחרון על איזה פרקים** מ„לקוטי אמרים", **אשר כתב** אדה"ז **בעת חיברו הספר לקוטי אמרים, פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר ועץ חיים ופרי עץ חיים שנראים כסותרים זה את זה, וברוח מבינתו מישבם** אדה"ז **כל דיבור על אופניו שכתב בלקוטי אמרים** — הרי שקונטרס זה נוגע באופן ישיר ל„לקוטי אמרים",

ראו ראינו שראוי ונכון לחברם עם ספר לקוטי אמרים ואגרת התשובה של כ"ק א"א מו"ר ז"ל.

אי לזאת באנו להטיל גודא רבה (איסור חמור) **וגזרת נח"ש** (נידוי חרם שמתא) **דרבנן** — שמטילים חכמים, **דלית לה אסוותא** — שאין לה רפואה, היינו שאי אפשר להתירה, **שלא ירים איש את ידו להדפיס כתבניתם** — „לקוטי אמרים"

○ **א. הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע:** הסכמה זו אינה הסכמה במובנה הרגיל (כשתי ההסכמות שלפני'), שעיקרה הסכמה על (תוכן) הספר, שלכן טוב להדפיסו, כי אם ע"ש התחלתה – „הוסכם **אצלנו ליתן רשות כו'"** להדפיס **(את אגרת הקודש), וביאור סיבת צירוף הקו"א וכו'.** (כ"ק אדמו"ר[1])

1) לקו"ש חי"ז ע' 519. מכתב כסלו תשד"מ (כתי"ק).

◇ **הסכמת הרבנים** שנה מעוברת: **כ כסלו**

להדפיס כתבניתם — „לקוטי אמרים" ו„אגרת הקודש" יחד, **או זה בלא זה, משך חמשה שנים מיום דלמטה.**

ברם כגון דא צריך לאודועי — זאת עלינו להודיע, **שבעוונותינו הרבים ספו תמו** (אבדו) **כתבי ידו הקדושה בעצמו, אשר היו בדקדוק גדול, לא חסר ולא יתר אות אחת, ולא נשאר כי אם זה המעט מהרבה, אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים אצל התלמידים. ואם המצא תמצא איזה טעות, שגיאות מי יבין** — מי יכול להישמר בתכלית משגיאות? **ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר** — יהי' מוכח שהטעות שנמצאה היא טעות הסופר שכתב את ההעתקה שממנה נדפסה האגרת, **והכוונה** (כוונת הענין המבואר באגרת) **תהיה ברורה.**

היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק — לפרט קטן, היינו מבלי להכניס בחשבון את מספר אלפי השנים שעברו מבריאת העולם, אלא רק מספר המאות וכו' שבאלף הנוכחי.

להדפיס כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגיאות מי יבין ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק

נאום **דוב בער** בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.

ונאום **חיים אברהם** בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ.

ונאום **משה** בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.

ספו תמו: **לשון הכתוב — תהלים עג, יט.** המעט מהרבה: **ע"ד לשון הכתוב — ירמי' מב, ב.** נלקטו אחד לאחד: **ע"ד לשון הכתוב — ישעי' כז, יב.** אם המצא תמצא: **לשון הכתוב — משפטים כב, ג.** שגיאות מי יבין: **תהלים יט, יג.**

נאום דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבג"מ — אדמו"ר האמצעי.

ונאום חיים אברהם בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא שניאור זלמן זצ"ל נבג"מ.

ונאום משה בא"א מו"ר הגאון החסיד שניאור זלמן ז"ל נבג"מ.

ב. **מיום דלמטה:** בהוצאה הראשונה (שקלאָוו תקע"ד) **בא בסיום ההסכמה: „היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק"[2].**

(כ"ק אדמו"ר[3])

ג. **נאום דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבג"מ ונאום חיים אברהם בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא שניאור זלמן זצ"ל נבג"מ ונאום משה בא"א מו"ר הגאון החסיד שניאור זלמן ז"ל נבג"מ:** אולי יש לבאר טעם השינוי בתוארי אדה"ז שבחתימות בניו (ע"פ הוצאת תר"ס ואילך), שכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו[4] — **כי כל אחד מהם כתב את התוארים שבהם הי' הוא ראוי למלא מקום אבותיו, ולכן הדגיש שדוקא אדה"ז הוא הראוי לתוארים אלו:**

החותם הא' (אדמו"ר האמצעי) — הי' בזמן חתימת ההסכמה נשיא ומורם מעם, „קדוש ישראל", ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא „קדוש ישראל";

החותם הב' (ר' חיים אברהם בן אדה"ז) — הי' אז „הרב החסיד", „הרב הגדול בישראל" [בלשון גדולי הרבנים בעת ההיא (הררב"מ אטינגר מבאברויסק, הר"ר יצחק אייזיק הלוי עפשטיין מהאמעל, ועוד) בהסכמותיהם לשו"ע אדה"ז הוצאת תר"ו, שהו"ל הררח"א[5]], שהו"ע

2) בהוצאות שלאח"ז — נשמט, ובהוצאה זו נתקן ע"פ לוח התיקון (המו"ל). **3)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק). **4)** שלכאורה הוא דבר פלא — שהרי החותמים האחרונים ראו את חתימת אדהאמ"צ (שחתם לפניהם), ואעפ"כ השמיטו מהתוארים שכתב על אביהם ונשיאם.

5) וי"ל שהיותו רב וכו' היא מהטעמים שהוצאת השו"ע היתה על ידו — ע"ד שהוצאת השו"ע בפעם הראשונה היתה „ע"פ השגחת דודי הרב המפורסם מוהר"ר יהודא ליב מ"ץ דיאנעוויץ" (לשון אדהאמ"צ בהסכמתו), שהי' רב ופוסק, כנראה מספרו שארית יהודה.

„מרנא ורבנא", ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא „מרנא ורבנא";

החותם הג' (ר' משה בן אדה"ז) הי' אז גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאינו), ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא „הגאון החסיד"[6].

הוספת „צדיק" ב„זצ"ל" שבחתימה הב' (אם כן הוא בכת"י ובשאר הדפוסים) — י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל, ע"פ הידוע שרח"א בן אדה"ז הי' מצויין בצדקותו, בעניוות ובשפלות בעיני עצמו וכו'.

(כ"ק אדמו"ר[7])

ד. **נאום דוב בער .. מרנא ורבנא:** בגליון ספר תניא, שהועתק מתניא של א' מזקני החסידים בדורות שעברו, שכנראה משאר הערותיו הי' בר סמכא (אבל לא נודע ברור מי הוא, ולכן נכנס במחלקת „תיקונים בדרך אפשר") — **נמצא רשום** „כבוד **מרנא ורבנא**".

(כ"ק אדמו"ר[8])

ה. **ונאום משה .. הגאון החסיד:** בגליון הנ"ל: „**הגאון החסיד** מרנא".

(כ"ק אדמו"ר[8])

6) עד"ז (ולא ממש) הם השינויים בחתימות ג' הנ"ל על „הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע אדה"ז [בהוצאה הראשונה (שהיתה אף היא בשנת תקע"ד, כהוצאת אגה"ק), שבה בא גם ר' משה על החתום]. **7)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) — נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 49 הערה 16. תו"מ תשמ"ב ח"ג ע' 1512 ואילך. תשמ"ג ח"ב ע' 841. **8)** „הערות ותיקונים בדרך אפשר". אגרות־קודש ח"ח ע' רכד.